

Prof. zw. dr hab. Marek Hendrykowski
Instytut Filmu, Mediów i Sztuk Audiowizualnych
UAM w Poznaniu

Recenzja rozprawy doktorskiej

oraz dorobku artystycznego i osiągnięć dydaktycznych
magistra Denijala Hasanovicia, kandydata do stopnia
doktora w trybie eksternistycznym

Na wstępie stwierdzam na podstawie utworów
dołączonych do Wniosku, że Kandydat jest w pełni
profesjonalnym reżyserem filmowym, dysponującym w
chwili obecnej znaczącym i wartościowym artystycznie
dorobkiem twórczym. Świadczą o tym w całej
rozciągłości zarówno nakręcone przez Niego małe formy
filmowe, jak zrealizowana fabuła pełnometrażowa.

Recenzowane dzieło doktorskie, noszące tytuł
„Analiza filmu „Dziecko” (L'Enfant”) scen./reż.
Pierre i Luc Dardenne - łączenie różnych poetyk kina
gatunkowego” zasługuje na miano ciekawego osiągnięcia
poznawczego. Zawiera ono wnikliwe studium analityczne
jednego z najwyższej cenionych - cieszących się
zasłużoną estymą - dokonań kina autorskiego początków
XXI wieku, nagrodzonego Grand Prix, Złotą Palmą MMF w
Cannes.

Rozprawa stanowi przykład pogłębionej refleksji
czynnego reżysera dotyczącej poetyki współczesnego
kina artystycznego. Jest opracowaniem ukazującym

skupione na kwestiach warsztatu filmowca spojrzenie scenarzysty i reżysera, a także ambitnego dydaktyka akademickiego.

Rozwijając swoje studium i rozbudowując je o kolejne elementy, Autor nawiązuje do serii analiz warsztatowych będących od czasów Jerzego Mierzejewskiego, Wojciecha Hasa, Stefana Czyżewskiego i Grzegorza Królikiewicza swego rodzaju specialité de la maison Łódzkiej Szkoły Filmowej.

W centrum zainteresowania rozprawy znalazła się formuła narracyjna dzieła Dardenne'ów. Denijalowi Hasanoviciowi udało się zaprezentować szereg roboczych hipotez i cennych obserwacji na jego temat. W poniższej recenzji wyszczególnię i skomentuję poznawcze walory recenzowanej pracy, ograniczając się do pięciu, w moim przekonaniu, najważniejszych:

Po pierwsze - Autor umiejętnie łączy w swych rozważaniach narratywistyczne aspekty budowy dzieła filmowego z praktyką jego tworzenia. Zachowuje przy tym poczucie niezmiernej subtelności materii, którą się zajmuje.

Po drugie - kładzie szczególny nacisk na wydobywanie i możliwie najpełniejszą rekonstrukcję decyzji autorskich, jakie zapadały najpierw na etapie pisania scenariusza, a następnie w trakcie powstawania samego filmu.

Po trzecie - zasadniczy korpus rozprawy zawiera studium zbioru operacji stylizacyjnych dokonanych w filmie „Dziecko”. Warto dodać, iż zaprezentowany ciąg kulturowych (problematyka archetypu) i artystycznych (z powołaniem się między innymi na twórczość Szekspira i Dostojewskiego) odwołań oferuje czytelnikowi przejrzyste skomponowaną i instruktywnie ukazaną panoramę rozważań. Pierwszorzędnie ważnym pytaniem, jakie postawił przed sobą Autor rozprawy - zarówno praktycznym, jak teoretycznym jest kwestia użycia gatunku filmowego w funkcji wehikułu narracji w kinie autorskim. Poczynione odwołania do historii sztuki filmowej sytuują ten fenomen w o wiele szerszym kontekście przemian, jakim twórczość tego typu ulegała w dziejach kinematografii.

Po czwarte - należy docenić pogłębiony charakter refleksji badawczej, jaką prezentuje Doktorant. W znacznym stopniu zaważyło na tym przeświadczenie o uniwersalności problematyki multigatunkowości kina autorskiego (Griffith, Chaplin, Lang, Buñuel, Welles, Kurosawa, Bergman, Fellini, Wajda, Polański, Jarmusch i in.). Denijal Hasanovic zachowuje przez cały czas jej świadomość, oferując angażując czytelnikowi swej pracy bogaty repertuar przykładów i zagadnień związanych z tą złożoną, niełatwo poddającą się naukowej refleksji, problematyką.

Po piąte - w rozważaniach swych Mgr Hasanovic wielokrotnie wykorzystuje osobiste doświadczenia zarówno reżyserskie, jak dydaktyczne, co pozwala mu przywoływać i na nowo problematyzować dawne pytania stawiane niegdyś przez innych. W rezultacie otrzymujemy przemyślenia, które przenika oryginalne podejście do opracowywanego przez Autora tematu. Dodajmy - tematu o bardzo wysokim współczynniku trudności. Doktorant zaprezentował w jednym i drugim przypadku nader subtelne podejście, wydobywając i problematyzując na różne sposoby kwestię złożoności związków występujących między tym, co popularne, a tym, co artystyczne w kinie. Pozwoliło Mu to uniknąć wielu pułapek filmowej i okołowfilmowej banalizacji poruszanego tematu.

Pozytywnie oceniam spostrzeżenia praktyczne i teoretyczne, jakie Autor zawarł w tych fragmentach pracy, które dotyczyły dekonstrukcyjnej analizy cudzych decyzji autorskich. Dodam jeszcze, iż systematyzujący podjętą refleksję badawczą charakter całości stanowi kolejny argument przemawiający za pozytywną oceną recenzowanej pracy, w której daje o sobie znać wnikliwość Doktoranta i Jego zainteresowanie pogłębioną refleksją nad meandrami narracji w języku ruchomych obrazów.

Zasygnalizowane powyżej kierunki refleksji badawczej pozwalają odczytać recenzowaną rozprawę

doktorską w jej szerszym pozafilmowym kontekście. Poczynione odwołania do dziedzin innych niż film znajdują uzasadnienie w charakterze przedmiotu badań. Szczegółowe rozważania Doktoranta przybierają w konstrukcji rozprawy postać inspirujących mikroanaliz, z których wyłania się generalny dylemat napięć i ambiwalentnych zależności między kinem autorskim a kinem popularnym (umownie zwanym kinem gatunków).

Obowiązkiem recenzenta jest krytyczna lektura opiniowanego dzieła. Nawet, jeśli posiada ono nieprzeciętną wartość, należy dla dobra podjętej sprawy wskazać dostrzeżone uchybienia i niedociągnięcia. Rozprawa doktorska przed jej złożeniem powinna najpierw przejść przez fazę korekty i uzyskać staranną redakcję tekstu. Pozwoliłoby to usunąć szereg ewidentnych błędów i potknięć, na które natrafiamy w trakcie czytania.

Z całą pewnością należało też poszerzyć załączoną bibliografię. Słusznie znalazła się w niej fundamentalna „Poetyka” Arystotelesa. Zabrakło jednak innych lekturowych odniesień do studiów z zakresu poetyki filmu, a w szczególności funkcji gatunków w sztuce filmowej. Wielokrotnie pisali na ten temat nie tylko zagraniczni (przykładowo: Siergiej Eisenstein, André Bazin, Lotte H. Eisner, Tom Gunning, André Gaudreault, Ginette Vincendeau, Rick Altman, Linda Williams, Mieke Bal), ale i polscy autorzy prac z

zakresu poetyki kina autorskiego i kina gatunków:
Alicja Helman, Maria Kornatowska, Tadeusz
Szczepański, Tadeusz Lubelski, Katarzyna Mąka-
Malatyńska i inni. Szkoda, że Doktorant nie sięgnął
pod tym kątem do obfitych zasobów Biblioteki Łódzkiej
Szkoły Filmowej. W tym będących w jej zbiorach
roczników czasopism „Kwartalnik Filmowy” i „IMAGES”.
Całość rozprawy wydatnie by na tym zyskała.

Pragnę jednak zaznaczyć, iż powyższe uwagi,
dotyczące kwestii szczegółowych (których skądinąd nie
uważam za błahę i całkiem nieistotne), nie mają
wpływu na ostateczną ocenę, jaka należy się rozprawie
doktorskiej Denijala Hasanovicia.

Pora na podsumowanie niniejszej recenzji.
Zapoznawszy się z nadesłaną dokumentacją wniosku,
stwierdzam, że zarówno rozprawa doktorska, jak i
dojrzały dorobek artystyczny i dydaktyczny Pana Mgra
Denijala Hasanovicia spełniają przewidziane Prawem o
Szkolnictwie Wyższym ustawowe wymogi stawiane przed
kandydatem ubiegającym się o awans na stopień
doktora. I taką generalną konkluzję przedkładam
Uczelnianej Komisji do spraw Stopni PWSFTViT w Łodzi
do dalszych etapów postępowania.

Poznań, 1 lipca 2024

